

“Even het juiste bord neerzetten: ‘Vrij wandelen behalve op wegen en paden’”, zegt kunstenaar Jack van Mildert en stimuleert zo het ‘je avontuurlijk begeven in ruige, gevarieerde natuur’. Dat mag helemaal niet. Want Neerlands natuur is recht, keurig netjes en verboden toegang. Wip even over het hekje en het begint al... De waardering van nutteloos groen.

Kunstenaar Jack van Mildert

DOOR: FRANK
FLIPPO

Avontuurlijk voor beginners

Aleen toegang voor avonturiers' staat er op het bordje voor het huis van kunstenaar Jack van Mildert. Enigszins beschroomd betreed ik zijn tuin. Word ik verwijderd als ik niet aan die definitie voldoe? Zo heet wordt de soep niet gegeten, blijkt al snel. Even later volg ik hem een steile dijk af, over boomstammetjes een drassig bos in, over zijn zelf aangelegde pad. Stammetjes bespannen met kippengaas. Het is een voormalig productiebos, ontdaan van een officiële functie. Nutteloos groen. “Staatsbosbeheer gedooft mijn activiteiten, we zijn er nog niet helemaal uit. Ik bouw er boomhutten met mijn zoons, zet er

routes uit met verrassingen. Nee, een naam heeft dit bos niet.”

Waarom staan ook hier weer de bomen streng in het gelid? Jack: “Bosbouwers kiezen meestal voor een snelle methode van planten in rijen, met natuurlijk een vreselijk resultaat. Ze zouden dat zaaien aan vrijwilligers moeten overlaten om in een vers gebied in het wilde weg wat rond te strooien en aan te planten. Ook onze ‘nieuwe natuur’ wordt planmatig geregeld, zonder inspraak. Het ligt niet alleen aan de planners, want er bestaat ook een enorme achterban die zo denkt. Voor hen is overzichtelijk hetzelfde als mooi. Structuur betekent

Polderbelevens en gevorderden

grip op je leven, overzicht houvast. Er mag geen sprietje verkeerd staan in hun tuin.

Kom, we gaan verder...

Tientallen meters is er een pad, dan slaan we ineens af naar rechts en stuiten op een hek. Hier heeft Jack wat op gevonden en nu wordt duidelijk wat hij over zijn schouder meestorst: een Uitklapbare Paal. Als de scharnieren uit staan, lees ik het opschrift van het bordje: 'Vrij wandelen, behalve op wegen en paden'. Met een resoluut gebaar plant hij het in de grond. Een voorbijganger zal denken dat Staatsbosbeheer hier nieuwe wegen inslaat, want het bordje volgt hun huisstijl.

"Ik heb ook een bordje: 'Doorgang toegestaan voor het beleven van avonturen.' Kom, we gaan verder, er kan ons nu niets meer overkomen."

Dat doen we. Kriskras door verwilderd populierenhout. We lopen door geurende hooilanden, langs volkstuintjes,

springen rakelings over greppels, verwarren onze benen in kleeftkruid, lopen zigzag om bij frambozen te komen. We eten ze vers van de struik: "Dit is een voormalig productiebos, en zaden die hier opspringen komen uit aangrenzende volkstuintjes, of uit vogelpoep."

Verderop 'beleven' we op een haar na een brede sloot. "Eigenlijk moeten we ook dat doen", zegt Jack. "Het is helemaal niet diep en het is mooi weer. Vorige week waagde ik het er nog op met mijn zoon. Helemaal vrijwillig ging het niet. Ik had een polsstok, maar dat ding bleef rechtop steken midden in de sloot en toen was er nog maar een richting: recht naar beneden. De prut kwam tot boven m'n knieën. Maar toch het beleven waard."

De zomerse weilanden nodigen uit tot liggen en dromen, en naar het gezoem van de insecten luisteren. Deze gronden worden tweemaal per jaar gemaaid. Dat gaat binnenkort

Dwaal van het rechte pad af. Daar gaat het om.

weer gebeuren. Als het dan zover is, ben ik een beetje bedroefd. Alle leven is dan ineens weer afgeknapt, het voelt dan leeg. Ik weet natuurlijk ook dat het de soortenrijkdom ten goede komt, maar leuk is anders."

Natuurlijk mag het niet, wat Jack doet, want Nederland is een land van orde en netheid, van wegen en paden, afgezet met prikkeldraad. Op zijn struintochten stuit Jack dan ook regelmatig op terreinbeheerders: "Vorige week nog had ik een heel stevig gesprek met zo iemand. Interessant. Eenmaal ben ik op de bon geslingerd, maar dat hoort erbij."

Gras op het tafelblad

Jack onderhoudt met diverse overheids- en andere instellingen een boeiende relatie.

Het Ministerie van Landbouw vroeg hem om een visie op het landschap. "Landschappen weerspiegelen hoe mensen denken, en andersom: de fantasieloosheid van bijvoorbeeld het Lingebos, hier vlakbij, houdt mensen vast in een bepaald denkkader. Ik wil dit doorbreken. Mensen helpen een andere mentale routekaart te ontwikkelen. Dat doe je door mensen uit te dagen, daden te stellen, te prikkelen. Want grootschalige veranderingen zonder draagvlak zijn zinloos, die beklijven niet. Je moet dus werken aan draagvlak."

Neem nu dat saaie bos vol kaarsrechte paden bij trainingscentrum De Baak in Driebergen. Ik schetste daar een nieuwe structuur voor. Mijn advies was: eerst alle paden dicht te gooien.

*Prikkeldraad
de meest belemmerende factor
voor natuurbeleving
Overbodig verklaard
en als teloorgegaan object
tot kunst hergebruikt*

Toen liet ik een houten poort bouwen en ik hing er met zand gevulde rugzakjes aan. Onder aan de rugzakjes zit een soort tuit waar het zand uit loopt tijdens het lopen, zodat het een spoor vormt. Managers mogen de zakjes om doen met als opdracht: ga van de paden af. Het zand dient om later je weg terug te vinden. Mijn idee is dat veel mensen het zandspoor van de ander wel zullen volgen en je zo vanzelf een nieuw pad krijgt. Binnenkort beginnen we met die zandwandelingen."

Jacks werk zit vol gimmicks: ironische verwijzingen naar officiële instituties. Hij benut hun lay-out en taalgebruik en stopt in die huls zijn eigen ori-

ginele concepten. Vorig jaar nog plantte hij een verplaatsbaar avonturenbos, met bomen in potten, in het gemeentehuis van Gorcum. Een foto in de plaatselijke krant laat zien hoe de koffiejuuffrouw even bijkomt in dit 'bos'. Ambtenaren gingen er enthousiast verstopperijtje spelen. Maar volgens de burgemeester moest er wel een ordentelijk pad doorheen.

Jack: "Er kwam een officiële bekendmaking in de gemeentelijke huisstijl. Omdat die er zo echt uit zag, kwamen er diverse reacties over het gemeentehuisbos naar het college van B&W. 'Zie je wel dat zo'n bos draagvlak heeft', zei ik toen. Onlangs kreeg ik een brief van de burgemeester dat er

De nutteloosheid van groen verdient veel meer waardering

naar aanleiding van mijn project nu een echt bos aangeplant wordt. Er is grond beschikbaar en 21 maart 2004 gaat de eerste boom de grond in."

Jack maakt meestal werk dat na installatie een eigen leven gaat leiden. Een tafel van wilgenhout waar gras in het tafelblad groeit, of stoelen met een vogelnest in de zitting. In een wachtruimte liet hij wilgen wortel schieten. Hij maakte eens in een gebouw een groei-observatorium met grasmatten op de vloer en wilgentakken tegen de wanden.

Jack: "Ik heb ook iets gedaan met het Bulderbos. Dat vond ik een mooie actie, omdat het natuur inzet als middel tot protest tegen het oprukken van Schiphol. Na jaren strijd moest het gekapt worden. Iedereen werd onteigend, het proces liep af. Ik pleitte toen bij Milieudefensie voor nazorg voor de bomen: laat het Bulderbos asiel zoeken in Almere. Dat is gebeurd. Na het rooien zijn de bomen afgereisd naar de polder en ontstond daar het 'Bulderbos in ballingschap'. Het protest leeft voort op een herkenbare plek."

Een van zijn nieuwste, nog niet gerealiseerde ideeën is een goedgeplande ringweg-file bij Groningen. "De file als moment om tot bezinning te komen: even stilstaan, stoppen met voortjakkeren naar geluk dat kennelijk buiten jezelf zou moeten liggen. De gemeente gaf geen toestemming voor het creëren van een file, omdat ze het onverantwoord vond. Tegen dat besluit ben ik natuurlijk in beroep gegaan. Ik heb goede hoop dat het project uiteindelijk toch door kan gaan: al die ande-

re files die dagelijks in Nederland staan hebben toch ook een gedoogstatus!"

"Niet hier je voet neerzetten", waarschuwt hij als ik bijna in een watergang stap. "Die is nu onzichtbaar door het gras, maar ik weet waar ze lopen." Liefkozend laat hij zijn hand gaan over een notenboom van hooguit twee jaar oud. "Die is vast aan komen waaien. Hij heeft nog geen vrucht kunnen dragen. Ik hoop zo dat Staatsbosbeheer hem laat staan. Ik vrees van niet. Een spontane groeier als deze halen ze meestal weg, want hij doorbreekt het rijtjespatroon, de rechtlijnigheid waar veel mensen zo dol op zijn."

"Het longkruid is tevreden met alles wat er is"

Dit lineair aangelegde productiebos noemt Jack monotone natuur, een natuurervaring van de eerste en laagste categorie. "Er zijn er nog drie boven, in toenemende mate van inspirerendheid: gevarieerde natuur, ruige gevarieerde natuur en je avontuurlijk begeven in ruige gevarieerde natuur."

We naderen het eind van onze wandeling. Boven ons raast het verkeer over de dijk. Op de valreep ontdekken we een wilde orchidee. Aan de andere kant van de dijk ligt Jacks tuin. Hij is tevreden hier in de polder: "Toen ook ik ging lijden aan de kwaal van 'te veel moeten', besloten we te verhuizen. Er was ook een praktische reden: er waren kinderen op komst. Van Rotterdam kwamen we hier in een landelijke omgeving. Dat beïnvloedde mijn werk sterk. Ik ontdek hier begroeide oude bunkers, ongemaaid graslandjes, en

ook de poëzie en vergankelijkheid van de natuur die ondanks menselijke sturing haar eigen gang gaat. Het zelfregulerende van de natuur die alles overleeft vind ik eindeloos fascinerend. De polder is geen hoogtepunt van wilde natuur en ik trek vaak naar elders voor de afwisseling. Dat deed ik vroeger al. Maar ook in de polder kun je inspirerende ervaringen hebben. Zomaar op een avond zat hier een keer in het licht van een lantaren een vogel prachtig te zingen. Het was zo'n sterk beeld. Je kunt daar de achtergrond uitzagen.

Van de natuur kun je bijtanken. Hij kan je leren, dingen zo te laten. Sommige plekken waar dit heel goed lukt, noem ik laafplekken. Iedere kathedraal, kapel of abdij werd op zo'n plek gebouwd, daar werd voor gependeld. Mensen voelden dat er kracht van uit ging. Laafplekken in de polder zijn bijvoorbeeld een ruige slootkant, een verlaten hek.

Zelfs in een natuurvijandige omgeving kom je ze tegen. Dan is er vaak een enkele, zeer krachtige en eigenwijze plant- of dierpersoonlijkheid: een klimop die met zijn aanwezigheid de hele buurt opvrolijkt. Of een oude kastanje vol vertakkingen waar een winkelcentrum omheen is gebouwd. Door te observeren, ontdek je het heel eigen tempo dat groeiende en bloeiende planten leven en het rustgevend daarvan." Jack noemt het voorbeeld van Tevreden Longkruid: "Ik bekeek dat kruid en voelde hoe tevreden het inderdaad is met alles zoals het is. Daar leer ik van."

In Jacks tuin rankt een baaierd hemelwitte bloemen zich rond een stam. "Deze roos windt zich helemaal naar boven en beschermt zo ons mezenkastje tegen katten." Vlechtheggen berusten op dezelfde werking: "Die zijn zeer effectief in het buiten houden

van bijvoorbeeld wolven. Het is veel mooier dan prikkeldraad, maar juist dat zie je overal, omdat het functiona-liteitsdenken alles dicteert. Ik vind echt dat de nuttelosheid van groen veel meer waardering verdient. Het is een afwijking, speciaal in Nederland, om alle ruimte altijd in te willen delen. Dingen mogen niet meer afwijken van de norm. Een vlechtheg kost tijd, en die hebben we niet meer. We willen snel resultaat; twintig meter prikkeldraad heb je zo neergezet."

"Nutteloze gebieden bezitten een eigen, heel speciale schoonheid"

Vol vuur vertelt hij over het boek van Marius de Geus en Thomas van Slobbe: 'De bevrijding van het landschap', een warm pleidooi voor de terugkeer van deze hagen. Dat zal niet zomaar gaan:

"Eeuwenlang bevochten mensen het water en herschiepen dit met de blaren op de handen in land, maakten kanalen van meanderende beekjes. Zeeuwen wonnen met verlies van mensenlevens water op de zee, en zien dat voor geen prijs terugkeren in natuurgebieden. Zulke mensen moeten eerst een proces doormaken, voordat ze in staat zijn de kwaliteit van een natuurlijke omgeving te zien."

Na lezing van dit boek maakte Jack een Prikkeldraadproject (zie blz. 51). Hij toont een foto getiteld 'De bevrijding van het veld': een opengebroken prikkeldraadhek. Het prikkeldraad lijkt wild vaneen gescheurd en door de opening zie je wolken zeilen door de wijde lucht. Hij overhandigt me een keurig geseald stukje prikkeldraad, voorzien van een poëtische tekst.

"De foto laat ik printen op doek. Mensen die dat kopen, krijgen een rouwbeschrijving voor een ervaringswandel. En ontvangen driemaal post

met zienswijzen die het kunstwerk in een ander daglicht stellen. Datzelfde doe ik met een foto van een reusachtige boomvoet getiteld: 'Trouw aan de Aarde'."

"Mijn liefde voor de natuur ontstond toen ik jong was, en ongedwongen in de natuur kon spelen". Als jongetje kon Jack geen genoeg krijgen van struintochten door de polder. Hij groeide op met boomhutten, bootjes en vuurtjes stoken. Maar de laatste jaren ziet hij steeds meer van dat 'avontuurlijk groen' verdwijnen. "Overal zie je nu de stad oprukken via de buitenwijken. Zo verslindt hij iedere oorspronkelijke begroeiing. Iets ervan blijft meestal over in een park of plantsoen, maar rommelige struiken, wild, vogels moeten wijken als 'onbelangrijk'. Ik zocht in Papendrecht mijn oude speelplek op en herkende de oude bomen, ze stonden toen in een plantsoentje. Ik klom er in en even was dat gevoel terug. Maar verderop zag ik aan alle kanten rijtjeshuizen die er nooit waren geweest. Ik heb in elk geval nog gespeeld in het echte bos."

Maar kinderen van nu hebben ook recht op boomhutten bouwen, ze hebben het zelfs nodig. Ik zou het fijn vinden, als ook zij in de buurt echte natuur hadden om te beleven. En dan is een grillig bos veel mooier dan een aangeharkte speelplaats. Als door verstedelijking zulke plekken verdwijnen, dan moeten we ze opnieuw maken.

In Nederland mag je de natuur alleen nog bewonderen vanaf gebaande paden. Overal staan verbodsborden. Ik richtte daarom in 2000 het Stimuleringsfonds voor Avontuurlijk Groen in de Polder (SAP) op, om stukken polder mee op te kopen ter verwildering. Ze moeten veel ruiger en avontuurlijker worden dan de officiële parken, tuinen en zelfs natuurgebieden. Nutteloze

gebieden bezitten een eigen, heel speciale schoonheid."

Allereerst: ga de buitenlucht in

Concrete ervaring is voor Jack de basis van alles: "Je kunt pas ergens over praten als je het ervaren hebt. Alleen als je kijkt, ruikt, voelt, deel bent van de ervaring krijgt iets substantie. Hoe kunnen kinderen van de natuur leren houden als ze er nooit in mogen? Dingen die ik maak, gaan altijd over ervaring en groei."

*'Er had een spinnetje
draden gesponnen van mij naar de
struik*

*mij verbonden in nog geen minuut
Een wonder*

En dat is alles wat er over te weten valt
(CITAAT OP EEN VAN JACKS KUNSTWERKEN)

Jack deelt deze ervaringen graag met anderen. Bijvoorbeeld door een Natuurervaringstocht, met Jack als avonturengids annex huttenbouwer. "Loop en start hangen af van de locatie. Je hoeft je tot niets verplicht te voelen, ook niet tot het vinden van een laafplek. Het beste is je te begeven in ruige gevarieerde natuur. Maar begin gerust in monotoon groen. Ook daar kun je gelukkig zijn, al biedt variëteit meer kansen. In monoculturen zijn de planten ook minder gelukkig."

Je begint met je ontspannen. Rust scheppen in je kop. Aan niets denken, je lichaam voelen, blij zijn met de ochtend, de middag, de avond. Vroeg of laat krijg je vanzelf weer inspiratie ingefluisterd. Daar moet je op vertrouwen. Maar allereerst, ga de buitenlucht in. Volg je gevoel bij het zien van de levensvormen om je heen. Ik klim graag in een boom, of kijk naar hoe de miertjes lopen. Dwaal daarbij van het rechte pad af, daar gaat het om! Je mag

Neem de toekomst in je handen!

DEELTIJD
VAKOPLEIDING
TOT MASSAGE-
EN BEWEGINGS-
THERAPEUT

JOUW HANDEN. Je gereedschap waarmee je na de vakopleiding tot massage- en bewegingstherapeut mee werkt.

VAKKEN OPLEIDING (4 JR DEELTIJD, CA. 1 DAG PER WEEK)

- praktische kennis anatomie bewegingsstelsel
- holistische- en "klassieke" massage; tissue-release
- energiewerk: tuina-, polariteits- en reflexmassage
- beweging: puls- en stretching-technieken; joint-release

Accent op praktijkwerk en therapeutische ontwikkeling. Helder beroepsperspectief. Start: september a.s. Iets voor jou? Vraag dan de gratis STUDIEGIDS met alle informatie.

Akademie voor Massage & Beweging®

Leslokatie: Elandsstraat 42, Amsterdam-Centrum. Postadres: postbus 17178, 1001 JD A'dam. 020-6277660. E-mail: akvmb@euronet.nl. Website: akademie.nl

NIEUW!

Deel 17 t/m 20 in de Kleine Helper reeks, hartverwarmende cadeauboekjes voor volwassenen

- Een kleine gids voor geweldige ouders ISBN 90 72455 81 9
Voor een lieve, drukke moeder ISBN 90 72455 82 7
Plezier in je werk ISBN 90 72455 83 5
Achter de wolken... ISBN 90 72455 84 3

NIEUW!

Bondgenoot
Autobiografie van een immuuncel
Henk Fransen

In deze meeslepende allegorie bindt Bondgenoot de strijd aan met de leegte, die de mens dreigt te vernietigen.
ISBN 90 72455 85 1

NIEUW!

Stoomcursus van jezelf houden Louise Hay

Een CD die er eigenlijk al lang had moeten zijn, want dit is de kern van de boodschap van Louise Hay!
ISBN 90 72455 86 X

EEN NIEUWE SERIE!

De tweeling Willemdie Ridder
Een dubbel-cd

Een meesterverteller leert ons wijze levenslessen door middel van spannende, eeuwenoude sprookjes.
ISBN 90 72455 87 8

Boeken en audio's van Uitgeverij de Zaak zijn verkrijgbaar via de boekhandel.
Bel 050-5266157 voor een gratis catalogus.
Boeken thuis gestuurd? Bel 010-4777002 of surf naar www.uitgeverijdezaak.nl

best weten waar je ongeveer bent, en hoe laat en waar je wilt uitkomen. Het moet alleen niet je gedachten overheersen. Je komt er wel!"

"Volgens de kaart moet dit kunnen..."

Een boeiende vorm van zo'n ervaringsstocht is de Diamantroute. "De diamant staat voor de schittering van je persoonlijke groei. Ik vind dat een mens veel schitterende kanten heeft, net als een diamant. Je snoeit de roos tot hij bloeit. Je slijpt de diamant tot zijn mooiste facet, tot je eigen mooiste facetten. De route leg je op een willekeurige kaart. Je hebt de kleine en de grote diamantroute.

Of je volgt de 1,2,3 in de routekaart. Met aanwijzingen, en als je erop let, geeft het eind van de route je een persoonlijke boodschap. Bijvoorbeeld op de lijn a-b let je op je ademhaling, wandelend van c naar d let je op bijzonderheden links. En wil je alles anders ervaren, dan moet je de route niet rechtlijnig lopen, maar volgen wat er toevallig aan pad beschikbaar is, en zo nodig er van af gaan. Doe je het in de stad, dan kun je niet dwars door

huizen en muren lopen. Je moet dan dus wel afwijken. Dat geeft ook het beste effect. Ja, een GPS-je kan handig zijn erbij, maar dat hoeft niet per se.

Ik nam iemand mee op Diamantroute door een stad waarbij we, stomtoevallig, door de kaart langs de schitterendste plekje werden gevoerd, kristal door spannende steegjes en plantsoentjes. Tot we bij een brede sloot kwamen. Onze Diamantroute eindigde pas op de stadsmuur aan de andere kant van de sloot. Het leek erop dat we dat niet zouden redden. 'Ik ga toch even kijken in dit bosje hier,' zei ik, 'want volgens de kaart moeten we daar uitkomen.' Blijkt daar toch een plank over de sloot te liggen, zodat we wel degelijk de hele Diamantroute konden volgen! Ik krijg wel vaker de indruk dat er wonderlijke dingen gebeuren als je je vol overgave in het avontuur stort. ■

Categorisering van natuurervaring in toenemende mate van inspirerendheid:

- 1- Monotone natuur
- 2- Gevarieerde natuur
- 3- Ruige gevarieerde natuur
- 4- Je avontuurlijk begeven in ruige, gevarieerde natuur

Bestel gratis de Diamantroute:

De Diamantroute draait om ervaring en persoonlijke groei. Voor 100 snelle Onkruidlezers gratis! Stuur een briefje waarin je een aan jezelf geadresseerd etiketje stopt naar het redactieadres o.v.v. 'Diamantroute'.

Gebruiksaanwijzing:

1. Leg de Routekaart open op een kaart, groot genoeg om met de diamantvorm te kunnen werken. Stadskaart, wandelkaart, alles voldoet zolang de schaal

maar groot genoeg is om wandelend te kunnen doen.

2. Zet stipjes door de gestante openingen in de Routekaart.
3. Trek met behulp van de stipjes lijnen op je kaart, zodat die ook een Diamantpatroon krijgt. Of gebruik een kopie van de kaart als je hem niet wilt beschadigen. Breng de letters en cijfers aan van de routekaart.

4. Met je ingetekende landkaart kun je de Grote Diamantroute, dus langs de letters, of de Kleine Diamantroute langs de cijfers volgen. Het verschil zit hem voor-

al in de afstand. Via de stippellijnen is een combinatie van beide mogelijk.

